

اسناد کتابخانه مجلس، ابزاری در خدمت
نمایندگان و گنجینه‌ای ارزشمند
در تاریخ معاصر ایران

اثر: دکتر غلامرضا فدائی عراقی
از: دانشگاه تهران

چکیده

در این مقاله به اهمیت اسناد و تنوع آن در کتابخانه مجلس اشاره می‌شود و اینکه این اسناد شامل بایگانی راکد، اسناد سازمان ملل، بریده جراید، روزنامه‌ها و مجلات قدیمی، آلبوم‌ها و نقشه‌هاست و برای بهره‌برداری از این مجموعه ارزشمند باید برنامه‌ریزی نمود. این برنامه‌ریزی شامل سازمان دهی اولیه و سپس رایانه‌ای کردن آن برای اشاعه اطلاعات است.

مقدمه :

تاریخ آئینه عبرت است و بررسی تاریخ به انسان، چشم بصیرت می‌بخشد و او را در تصمیم‌گیری یاری می‌دهد، زندگی بدون شناخت تاریخ، دور باطلی است که هرگز رشد و تعالی در آن نیست. گذشت اعصار و قرون چنانچه همراه با تجارب پیشینیان نباشد همچون ظرف خالی می‌ماند که اطلاع از آن هیچ سود و زبانی در بر ندارد. امروزه بخاطر گسترش ارتباطات و نزدیکی اقوام و ملل با یکدیگر، نه تنها تجارب نسل‌های گذشته یک قوم و ملتی برای آنها واجد ارزش و اهمیت است که تجارب ملل دیگر نیز مورد توجه پژوهندگان تاریخ است.

سندها در تنظیم و تحلیل تاریخ بسیار مهم‌اند. مهم‌ترین مواد تاریخ را اسناد تشکیل می‌دهند. اگر چه در بین اسناد نیز بخاطر اهمیت آنها و نیز وجود انگیزه‌های مختلف نفسانی جعل و تزویر وجود دارد اما در عین حال باز مهمترین دلایل و مستندات تاریخی از لابلای آنها بدست می‌آید. سندها نه تنها بیان‌کننده تاریخ گذشته و مایه عبرت‌اند که رافع بسیاری از مشکلات حقوقی، قضایی، سیاسی و حتی اداری می‌باشند. بازخوانی و بازشناسی اسناد، حال را به گذشته متصل می‌کند و حال را نیز در اختیار آیندگان قرار می‌دهد.

سندها برگه‌هایی از کتاب تاریخ‌اند. متأسفانه در بسیاری از موارد کتاب تاریخ افراد و اقوام پاره پاره و ورق ورق شده و هر یک به گوشه و کناری افتاده و در نزد زید و عمروی مانده است. بدست آوردن یک برگ و یا برگه‌ایی از این کتاب، ضمن اینکه می‌تواند بسیار ارزشمند باشد اما فقط بخشی از یک کتاب‌اند. باید تا بدست آوردن بقیه اسناد که باقیمانده کتاب زندگی فردی و جمعی است به انتظار نشست و باب تحقیق و پژوهش را همچنان مفتوح نگاه داشت.

تاریخ سراسر ثبت لحظه‌ها و بیان شگفتی حادثه‌هاست. اما این لحظه‌ها با رشته‌های مرئی و نامرئی به هم پیوند خورده‌اند و چنانچه ناظران، ناقلان و راویان این

لحظه‌ها و حادثه‌ها در ثبت و ضبط آنها دقت و همچون داور بیطرف، با دقت و امانت عین واقعه را وصف کنند و نکته‌ای را از قلم نیندازند و چیزی را هم از خود به آن نیفزایند، رابطه‌ها مشخص معلوم و تاریخ به خوبی تدوین و تنظیم می‌شود و نسل‌های بعدی سرشار از غرور، خود را در آئینه عبرت زمان ارزیابی می‌کنند و عصاره‌ای می‌شوند که همه ادوار در وجود آنان پیچیده شده است.

به قول علی علیه‌السلام به فرزند برومندش امام حسن مجتبی علیه‌السلام که فرمود:

«پسرکم! هر چند من به اندازه همه آنان که پیش از من بوده‌اند نزیسته‌ام، اما در کارهایشان نگریسته‌ام و در سرگذشت‌هایشان اندیشیده، و در آنچه از آنان مانده، رفته و دیده‌ام تا چون یکی از آنان گردیده‌ام، بلکه با آگاهی که از کارهایشان به دست آورده‌ام گویی چنان است که با نخستین تا پسینشان به سر برده‌ام.»^(۱)

مردم دوست دارند بدانند مسوولان و تصمیم‌گیرندگان واقعی سرنوشت آنان و سکانداران کشتی زندگی آنها چه کرده‌اند، چه گفته‌اند و در لحظه‌های حساس زندگی چه اندیشیده و چه تدبیر کرده‌اند. این مسأله همچنانکه نسبت به حال مهم است نسبت به گذشته نیز اهمیت دارد. این امر بستگی به روح و روحیه ملت‌ها دارد که تا چه اندازه نسبت به ثبت وقایع حساس‌اند و آیا نسبت به گفته‌ها و شنیده‌ها، استناد برایشان مهم است و یا شایعه و شایعه‌پراکنی قدرت عمل زیاد دارد. عمدتاً ترس و نیاز موجد شایعه است و ناگزیر افراد و ملت‌هایی که ترسو و یا نیازمندند، مجبورند سر در لاک خود فرو برند، صریح سخن نگویند و همه چیز را بر اساس حدس و گمان، تخمین بزنند.

نمایندگان مجلس با آنکه نماینده مردم‌اند و نسبت به اظهار نظرهای خویش مختار و آزاد و قانون اساسی حامی آنها در این زمینه است، گاه ممکن است تحت شرایطی عوام‌زده شوند. خواسته‌های کاذب مردم، آنها را تحت تأثیر قرار دهد. بگومگوهای خیابانی و یا بحث‌هایی که نُقل محافل غیررسمی است حکایت از

اسراری دارد که گاه دارای واقعیت است، اما آنچنان پیرایه‌ها به آن وصل شده که حقیقت زیر آن مدفون است. دوستی‌ها و دشمنی‌ها نیز به این امر کمک می‌کند تا آنجا که گاه پس از تحقیق مفصل و یا وقع ضایعه‌ای جبران ناپذیر، معلوم می‌شود اصل قضیه با آنچه شایع و رایج است فرسنگها فاصله دارد.

پالودگی و آلودگی فرهنگی در ایجاد فاصله بین شایعه و واقعه تأثیر فراوان دارد. گاه نمایندگان با مجریان همسو و هم جهت می‌شوند تا بدانجا که گاه بسیاری از حقایق از دید آنان مکتوم می‌ماند و در نتیجه تصویب قوانین از آن تأثیر می‌پذیرد. در هر حال، هر نماینده و یا مسؤولی در زندگی سیاسی و مبارزاتی خویش گاه سخنی اظهار می‌دارد، موافقت یا مخالفتی می‌کند، به نکته ظریفی اشاره می‌نماید که گرچه ممکن است در آن لحظه بنظر خیلی مهم نیاید ولی در بلند مدت منشأ اثر می‌شود و دانستن آن گره‌ای از رازها و رمزهای تاریخی را می‌گشاید. ثبت مشروح مذاکرات مجلس، حاوی کلیه مذاکراتی است که رسماً از تریبون مجلس مطرح شده است اما بسیاری از گفتگوها، توافقات و فعل و انفعالات قبلی آن در کمیسیون‌ها و جلسات و محافل کوچکتر و خصوصی‌تر، کمتر به عنوان پیش زمینه ظهور و بروز حادثه‌ای مد نظر قرار می‌گیرد. مشروح مذاکرات در واقع برآیند ائتلافها و اختلافها، موافقتها و مخالفت‌های پشت صحنه است که کمتر در جایی ثبت می‌شود. در حالی که توجه به این قضایا در چگونگی انعقاد این اتفاقات بسیار مهم و حیاتی است.

گاه، نمایندگان، فعالیت خویش را به خارج از مجلس سوق می‌دهند. آنان موجود فعالیتها و منشأ اثراتی می‌شوند که در مجلس مضبوط نیست و با آنکه ممکن است در مجلس نمودی داشته باشد، اما روشن و شفاف نیست. این حوادث و وقایع که در نوع خود ممکن است بسیار هم حساس باشد و در تعیین سرنوشت و موقعیت خاصی، نقش مؤثری داشته باشد در جایی ثبت نمی‌شود و یا عصاره و خلاصه آنها در جاهای پراکنده موجود است که جمع‌آوری و اطلاع از آنها بسیار دشوار می‌شود حتی نهادهای مردمی و اجتماعی نیز که دارای دفت و دستکی هستند، گاه اسناد

بسیار مهم و ارزشمندی دارند که می‌تواند پرده از روی رازها و رمزها بگشاید. گاه روزنامه‌ها و یا اظهار نظرهای شخصی، مطالبی را منعکس می‌کنند. مطالب روزنامه‌ها اگر چه در جای خود حاوی اطلاعات ذی‌قیمتی است به ویژه آنجا که هیچ سندی وجود ندارد (مثل به توپ بستن مجلس توسط محمد علی‌شاه)، اما چه بسا مشاهده شده که مصاحبه‌گر علیرغم ثبت مصاحبه، سرانجام حرف خودش را زده و گزارشی که تهیه کرده بدون رعایت دقیق نظرات گوینده است. اگر چه ممکن است مطلب اظهار شده خلاصه نباشد ولی با آنچه او در نظر داشته و به آن معتقد بوده فاصله دارد این مسئله در جاهائیکه روزنامه‌ها و مجلات دارای گرایش خاصی باشند بیشتر شایع و رایج است.

از این گشته، شرایط زمانی و مکانی در تحلیل اسناد بسیار مهم‌اند. محیط زندگی و موقعیت‌های ویژه‌ای که در آن حادثه‌ای رخ داده است بسیار تعیین‌کننده است. متأسفانه به فرض بدست آمدن اسناد، گاه تعیین حال و هوای حادثه و وضعیت تاریخی و جغرافیایی واقعه بسیار دشوار و گاه غیر ممکن است. نقل قول‌ها نیز گاه در این زمینه آنچنان ضد و نقیض است که کار قضاوت را بسیار دشوار می‌نماید. در هر حال تلاش انسان برای درک آنچه بوده است همیشه ناامید کننده نبوده و در بسیاری از موارد توفیقاتی داشته است.

۱- بیان مسئله اساسی‌ترین و مستعدترین اسناد آنهایی هستند که توسط شخص نماینده و یا هر مسئول دیگری به وجود آمده است، مانند صدا و با خط او که در خزانه معتبری مثل مرکز اسناد، کتابخانه مجلس موجود باشد. این اسناد، اسناد اولیه‌اند. خمیر مایه اصلی تاریخ و سنگ بنای اولیه ساختمان‌آنها. باید از این اسناد به خوبی محافظت کرد و در صورت لزوم آنها را منتشر نمود تا مردم در جریان امور قرار بگیرند. بر مسؤولان اصلی کشور است که از این اسناد حفاظت کنند و به سرعت آنها را در اختیار پژوهشگران قرار دهند، غفلت از این موضوع خیانت به

جامعه و نسلهای آینده است.

اسناد کتابخانه مجلس، اسناد درجه اول، ارزشمندی است که تاکنون مورد غفلت قرار گرفته و به آن توجه لازم نشده است. لزوم شناخت این اسناد گرانبها بر همه و به ویژه محققان و تاریخدانان کشور روشن است. این اسناد باید هر چه سریعتر بازمینی، بازشناسی و اشاعه گردد و پایه و مبنای نگارش تاریخ معاصر کشور شود. پرسشهایی که در این پژوهش مطرح است عبارتست از:

۱. اسناد کتابخانه مجلس دارای چه اهمیتی است؟
۲. اسناد کتابخانه مجلس از چه بخشهایی تشکیل شده است و تنوع آنها چگونه است؟
۳. برای سازماندهی و بهره‌وری از این دفاتر چه می‌توان کرد؟

۲- اسناد کتابخانه مجلس

اسناد کتابخانه مجلس یکی از گرانبها ترین اسناد تاریخ معاصر کشور است که به صورت غیر آماده در کتابخانه مجلس نگهداری می‌شود. کتابخانه در نظر دارد تا با ساماندهی آنان از این مجموعه عظیم استفاده نماید و محققان بتوانند از محتوای آن استفاده کنند. قرار است با استفاده از متخصصان این مجموعه عظیم آماده‌سازی و نمایه‌سازی و برای آنها بانک اطلاعاتی فراهم شود. همچنین کتابخانه به مجلس پیشنهاد داده است تا بایگانی را کد مجلس را پس از یک دوره ۲۰ ساله پس از انقلاب به کتابخانه تحویل نماید. در ضمن اسناد غیر مکتوب نیز باید در کتابخانه نگهداری شود. مشروح مذاکرات مجلس نیز مجموعه بسیار ارزشمند تاریخ قانونگذاری کشور است. کتابخانه مجلس ضمن توجه دقیق به نمایه‌سازی این مجموعه پیشنهاد سه طرح عمده به مناسبت بزرگداشت صدمین سال تأسیس مجلس در کشور را به هیئت امنا داده است. که مورد استقبال فراوان قرار گرفت و تصویب شد. این سه طرح که بر مبنای بازسازی اسناد را کد و مشروح مذاکرات

مجلس استوار است عبارتند از:

یک. تدوین تاریخ معاصر به روایت اسناد کتابخانه مجلس
دو. تدوین سرگذشتنامه نمایندگان هر حوزه انتخابیه در صدسال گذشته
سه. تدوین وقایع اتفاقیه در صدسال گذشته در مجلس
در سومین و چهارمین جلسه هیئت امنای کتابخانه بر روی طرحهای مزبور بحث و مقرر شد تا برای بزرگداشت صدمین سال افتتاح مجلس کمیته‌ای به ریاست رئیس مجلس و یا نایب وی و هیئتی بلند پایه از مقامات فرهنگی مجلس و کشور پیگیر قضیه باشند.

کتابخانه برای انتشار محتوای روزنامه و مجلات قدیم، اقدام به انتشار مجموعه روزنامه مجلس نموده است که حاوی اطلاعات ذیقیمت مربوط به دوران مشروطیت است این مجموعه در پنج جلد با قطع رحلی بزرگ و صفحات سه ستونی و ۴ و ۵ ستونی است. کتابخانه برای این مجموعه عظیم طرح تهیه نمایه‌ای را به اجرا گذاشته است که به زودی به بازار عرضه می‌شود این نمایه بیش از یکسال کار کارشناسی و هزینه‌ای بالغ بر ۸ میلیون تومان داشته است این نمایه راهنمای خوبی برای این مجموعه است و استفاده از این مجموعه را کامل خواهد کرد.

از اسناد مشروطیت چندین مجموعه مانند مجموعه امیرخیزی در کتابخانه مجلس موجود است دیگر مجموعه‌ها بوسیله خاندانها و اشخاص مختلف به کتابخانه وارد گردیده است و یکی از مهمترین اسناد که از دیر زمان در کتابخانه بوده است نامه‌ای است از مجلس به محمدعلی شاه و پاسخ او به مجلس

«اسناد مربوط به مشروطیت در کتابخانه مجلس بسیار زیاد است و همه

آنها از اهمیت خاصی برخوردارند با توجه به امکان نظر به این اسناد برای هر محقق مسلم می‌گردد که نهضت مشروطیت در ایران با تلاش و همت علماء اعلام و طلاب علوم دینی بوده است و ملت ایران حکومت قانون را با تلاش روحانیت به دست آورد ولی پس از چندی زمین داران و مالکان، و فرنگ

رفته‌ها مشروطیت را برای حفظ اموال و دارایی خودشان از دست روحانیون خارج ساختند. در میان اسناد مشروطیت شب‌نامه‌ها و اعلامیه‌های در خورد توجه بسیار است این شب‌نامه‌ها همه مربوط به دوره یکساله استبداد صغیر است و از طرف انجمن به گونه‌ای مخفیانه توزیع می‌شده است. (۲)

در اهمیت اسناد تاریخی کتابخانه مجلس گفتنی است که مرحوم دکتر اسماعیل رضوانی استاد تاریخ معاصر اظهار می‌داشت: برای شناخت تاریخ معاصر چهار منبع وجود دارد. کتاب تاریخ انقلاب مشروطیت از مهدی ملکزاده کتاب تاریخ بیداری ایرانیان از ناظم الاسلام کرمانی، کتاب تاریخ مشروطه از کسروی و اسناد موجود در کتابخانه مجلس که به زعم ایشان از همه مهمتر است. (۳)

۲-۱ اسناد راکد:

از موفقیت‌های کتابخانه در دوره انقلاب اسلامی در اختیار گرفتن بایگانی راکد مجلس در گذشته است. این بایگانی گنجینه عظیم اسناد مجلس ایران از دوره دوم تا دوره بیست و چهارم تقنینیه است. متأسفانه تمام اسناد در دوره نخست مجلس در زمان توپ بستن مجلس دچار حریق شد.

بایگانی راکد در وضعیت نامناسبی به کتابخانه رسیده است و کتابخانه تنها با یک نفر به سروسامان دادن نسبی آن پرداخته است.

این بایگانی که شامل مهمترین اسناد مربوط به فرمانها و برنامه‌های دوران مشروطیت است بصورت دستی طبقه‌بندی شده است و کلیه اطلاعات مربوط به یک شهرستان و محل خاص در زونکن مربوط به آن شهرستان نگهداری می‌شود. هیچگونه فعالیتی در جهت نمایه‌سازی و ذخیره و بازیابی اطلاعات بصورت دستی و به طریق اولی کامپیوتری در این بخش انجام نمی‌شود. عملاً ارزیابی اطلاعات از این مجموعه گسترده غیر ممکن و نزدیک به صفر است. اخیراً ۳۰۰۰۰ پوشه از اطلاعات این بخش صورت برداری شده و برای ۸۲۵۰ پوشه نمایه تهیه شده است

که همه این فعالیت‌ها بصورت دستی صورت گرفته و خود جای بازنگری جداگانه دارد.

لازم به ذکر است که از این اسناد، سه جلد کتاب در باره روحانیت بنام "اسناد روحانیت و مجلس" چاپ و منتشر شده است.

مشروح مذاکرات مجلس نیز در جای خود به عنوان سندهای اصلی و اساسی تاریخ کشور محسوب می‌شود بازبینی و بازنگاری و تبویب جدید آن موقعیت مناسبی برای تدوین تاریخ معاصر کشور است.

۲-۲- اسناد سازمان ملل: پس از تشکیل سازمان ملل از ماه مه ۱۹۴۸ کتابخانه مجلس به عنوان کتابخانه واسپاری سازمان ملل در نظر گرفته شد و از آن زمان کلیه انتشارات این سازمان به سه زبان عربی، انگلیسی و فرانسه به این کتابخانه ارسال می‌شود.

استاد حائری در این باره می‌گوید: «پس از سال ۱۳۵۰ به دلیلی که دقیقاً روشن نیست و هیچگونه سندی و دستور کتبی در آن باره بدست نیامده ظاهراً بر طبق توافقی شفاهی میان مجلس و وزارت امور خارجه انتشارات واصل شده از سازمان ملل به کتابخانه به آن وزارت خانه ارسال می‌شد. و برای طبقه‌بندی آنها سه نفر کارشناس زبان‌دان به هزینه مجلس در محل وزارت امور خارجه به کار مشغول شدند. برگه‌ای پیدا شد که دال بر این بود که اسنادی که به کتابخانه می‌آمد طی رسیدی به کتابخانه وزارت خارجه داده می‌شد، هنگامی استرداد اسناد از کتابخانه وزارت خارجه و انتقال مجدد آنها به مجلس اثری از طبقه‌بندی دیده نشد و اسناد به صورت انباری به کتابخانه تحویل گردید. در سال ۱۳۵۶ و اوایل ۱۳۵۷ سازمان ملل متحد طی چند نامه به این جریان اعتراض و تصریح کرد اگر کتابخانه مجلس حاضر به قبول واسپاری نیست، سازمان ملل متحد از ارسال انتشارات خود خودداری خواهد کرد، به این نامه‌ها پاسخی از طرف مدیر وقت کتابخانه داده شد که این انتقال صرفاً جنبه موقت داشته و برای

فهرست شدن بوده است از آن پس اعتراض قطع شد اما آن سرمایه عملاً در اختیار وزارت امور خارجه باقی ماند. پس از انقلاب اسلامی کتابخانه به دو دلیل برای بازپس گرفتن آن اسناد اقدام جدی کرد:

۱- به دلیل آنکه چند هزار جلد از آن نشریات در جزء مجموعه کتابخانه به ثبت رسیده بود و جای آنها در مجموعه خالی بود.

۲- اهمیت اسناد سازمان ملل خاصه در آینده انقلاب اسلامی که بنظر می‌رسید فزونی خواهد گرفت.^(۴)

اقلام اطلاعاتی شامل حدود ۴۰۰۰۰ برگ و مجموعه متنوع در موضوعات مختلف از اجلاس سازمان ملل است.

نحوه طبقه‌بندی و بازیابی اطلاعات مربوط به اسناد سازمان ملل از طریق دستورالعمل و نمایه‌هایی است که بصورت موضوعی، عنوان و مشخصات نام افراد و سازمانها در آخر هر اجلاس توسط سازمان ملل منتشر و در اختیار کتابخانه‌های واسپاری از جمله کتابخانه مجلس قرار می‌گیرد.

۲-۳- روزنامه‌ها و مجلات قدیمی: تاکنون قریب دو قرن از تاریخ روزنامه‌نگاری در ایران می‌گذرد و غالب روزنامه‌های مهم و با ارزش در این کتابخانه وجود دارد. باید صراحتاً اعتراف کرد این گنجینه گرانبها، همچنان در میان اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی تالو دارد. محققان به راحتی می‌توانند به آنها دسترسی پیدا کنند. مجموعه نشریات ادواری این کتابخانه نیز در نوع خود بی‌نظیر است و در بردارنده اولین نشریات منتشر شده از عهد ناصری، نشریات ادواری انقلاب مشروطه و نشریات دوران انقلاب اسلامی است و تقریباً می‌توان گفت بیشتر نشریات تهران و بسیاری از نشریات شهرستانها در این کتابخانه موجود است (نمونه‌های آن به پیوست است) (پیوست شماره یک)

از مجموعه‌های نفیس و نایاب این بخش مجموعه شب‌نامه‌ها (سال ۱۳۲۸ ق)

می‌باشد. در آغاز مشروطیت که هنوز روزنامه زیاد در ایران رواج پیدا نکرده بود یکی از وسایل نشر افکار آزادیخواهان و مخالفت با حکومت استبدادی و رجال درباری نشر شب‌نامه‌های خطی و یا چاپ ژلاتینی بوده که غالباً روی یک طرف کاغذ چاپ و یا نوشته می‌شد و منتشر می‌گردید.

گردآوری نشریات به صورت پذیرش اهداء، خریداری مجموعه‌های خصوصی، اشتراک و خرید تک شماره انجام می‌شود و پیوسته برای رفع نقائص این بخش کتابخانه فعالیت پیگیر داشته است.

با استفاده از مقتضیات ویژه ایام انقلاب به انبارها و مخازن مؤسساتی مانند روزنامه اطلاعات و کیهان مراجعه و کسری نشریات کتابخانه تا حدودی بر طرف شده است. چند مجموعه نیز از افرادی از جمله آقای گلبن و آقای جانبازی خریداری گردید. از بسیاری از افراد دارای مجموعه نشریات داخلی و خارجی که داوطلب اهدای مجموعه‌های خود به کتابخانه بودند با این نیت که کسری‌های کتابخانه از آن میان تهیه شود نشریات مختلف دریافت گردید که این خود باعث غنای بیشتر این بخش شد.^(۵)

روزنامه‌ها و مجلات قدیمی که بخشی از اسناد کتابخانه را تشکیل می‌دهد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تعداد و تنوع آنها نشانگر درجه رشد، اعتلاء یا انحطاط جامعه در ادوار مختلف و بیانگر درجه آزادی فکر، اندیشه و عمل مردم، و مبین روابط ملت و دولت و یا نشان دهنده در چه ارتباط داخلی و خارجی صاحبان جراید و توفیق یا عدم توفیق آنان در انعکاس مطالب درست در کشور است. در واقع مطبوعات آئینه تمام نمای افکار جامعه‌اند چنانچه به خوبی به وظائف خویش آشنا باشند.

همچنین عکس‌ها، آلبوم‌ها، مقاله‌ها و نقشه‌ها نیز هر یک در بیان مستندات تاریخی، نقش ویژه خود را دارند. غفلت از هر یک از این اسناد به معنای نادیده گرفتن بخشی از واقعیات تاریخی است.

در کتابخانه مجلس شماره ۲، (سنای سابق) نیز مجموعه‌ای از این روزنامه‌های قدیمی یافت می‌شود اما به عظمت مجموعه کتابخانه شماره یک نیست. مجموعه روزنامه‌های کتابخانه شماره ۲ در سال ۱۳۵۸ تحت عنوان مطبوعات در ایران، فهرست تحلیلی کتابخانه مجلس سنا توسط مرکز مدارک علمی چاپ و منتشر شده و حاوی ۲۱۷ عنوان است.

جدول شماره یک - سیاهه روزنامه و مجلات کتابخانه‌های شماره ۱ و ۲
مجلس شورای اسلامی تا تاریخ ۱۰/۱۰/۷۶

روزنامه‌ها و مجلات	تعداد عناوین	تعداد جلدشدها	تعداد جلد نشدها / ناقص‌ها	تعداد کاردکس شدها	تعداد کاردکس نشدها	شماره‌های ناقص
روزنامه‌های کتابخانه شماره یک	۱۷۰	۵۴۰۰	۵۰۰ / ۱۰۰۰	۳۰۰	-	۱۳۰۰۰
روزنامه‌های کتابخانه شماره دو	۱۷۱	۱۴۱۰	-	-	-	-
مجلات کتابخانه شماره یک	۳۳۸۰	۱۳۳۰۰	۱۰۰۰ / ۳۰۰۰	۱۸۸۰	-	پیش از ۳۰۰۰
مجلات کتابخانه شماره دو	۷۵۶	۱۳۳۹	- / ۳۰۶۲	-	-	-

۲-۴- بریده جراید:

با مطالعه روزنامه‌های کثیرالانتشار و بریدن مطالب مورد نیاز و هماهنگی با اهداف کتابخانه، بانک اطلاعاتی از بریده‌های جرید فراهم شده است. بخش بریده جراید (آرشیو) کتابخانه شماره ۲ مجلس شورای اسلامی در آذر ماه ۱۳۶۴ با نظارت و همکاری بخش فهرست نویسی این کتابخانه شروع به کار نموده است و با سه نفر کارمند همچنان به کار خود ادامه می‌دهد. این بخش با همین نحوه کار و کارکنان خود تا حد زیادی جوابگوی نیازهای روابط عمومی مجلس و بعضاً نمایندگان مجلس است ادامه و یا توسعه این روش

کار مورد تردید است و بر روی آن مطالعه‌ای در دست انجام است. موضوعاتی که بخش بریده جراید موظف به جمع‌آوری و نگهداری آنها می‌باشد به لحاظ موضوعی بشرح ذیل می‌باشد:

۱- امام خمینی (ره‌نمودها و پیام‌ها...) ۲- شورای نگهبان ۳- مجلس خبرگان
۴- مجلس شورای اسلامی ۵- قوانین و لوایح ۶- تصویب نامه‌ها ۷- صورت مذاکرات جاری ۸- آمار و اطلاعات در تمامی زمینه‌های مرتبط با امور کمیسیونهای مجلس شورای اسلامی ۹- تاریخچه مجلس در ایران ۱۰- قوانین و لوایح مصوب کشورهای خارجی بویژه کشورهای اسلامی ۱۱- بررسی‌ها و مقایسه‌های تطبیقی انجام شده در زمینه قوانین ۱۲- مسئولین و مقامات داخلی ۱۳- فعالیت‌ها و امور مربوط به سازمانهای دولتی ۱۴- نهضت‌های جهانی اسلام ۱۵- نهضت‌های حرکتی‌های ضد استکباری ۱۶- نماز جمعه

در حال حاضر بریده جرائد در ۸۷ موضوع در ۱۲۹۳ زونکن و بریده روزنامه از سخنان نمایندگان و شخصیتها در ۱۴۳ پوشه نگهداری می‌شود.

۲-۵- آلبوم‌ها

تعداد آلبوم‌های موجود ۸۱ عدد و کل عکس‌ها و ۳۵۶۹ قطعه است که ۱۴ عدد از آلبوم‌های آن مربوط به دوران قبل از مشروطیت و آثار تاریخی کشور می‌باشد. جمعاً ۴۲۸ قطعه عکس رنگی و سیاه و سفید نیز در اندازه‌های مختلف در آن موجود است.

آلبوم‌های دوره مشروطیت و پهلوی ۶۷ عدد است که جمعاً ۳۱۵۱ قطعه عکس در ابعاد مختلف در آن است.

کتابخانه علاوه بر اسناد فوق‌الذکر حاوی تعدادی قابل توجه آلبوم عکس‌های تاریخی از اشخاص، مناظر و ساختمان‌ها و پل‌ها و مانند آن است که به مرور زمان تهیه شده است. در بین این آلبومها عکس‌هایی یافت می‌شود که گاه منحصر به فرد

است. و تصاویر محل‌ها و اماکنی در آنهاست که دیگر وجود خارجی ندارند.

۲-۶- نقشه‌ها:

نقشه‌های فراوانی در کتابخانه وجود دارد که بعضی از آنها قدمت زیادی دارد. در سالن قرائت کتابخانه نقشه‌های چندی نصب شده که یکی از آنها نقشه جهان و دارای ابعاد حدود ۲۰۰×۳۰۰ سانتی متر و بسیار قدیمی است. متأسفانه تاریخ تهیه آن معلوم نیست ولی قطعاً بیش از ۲۰۰ سال عمر دارد. علاوه بر آن در لابلائی کتابهای قدیمی فارسی و لاتین نیز نقشه‌های فراوانی وجود دارد که باید بازشناسی شوند. خاطره زیر درباره نقشه‌ها جالب است که وقتی آقای دکتر حبیبی معاون اول رئیس جمهوری در تاریخ ۱۳۷۶/۱/۹ از کتابخانه بازدید نمود نقشه‌ای مربوطه به ایران به زبان انگلیسی و چاپ خارج که مربوط به حدود ۱۷۰ سال قبل بود به ایشان نشان داده شد. این نقشه تا شده و به صورت کتاب در درون جلد نگهداری می‌شود ایشان اظهار داشتند: "آن را باز کنید تا خلیج فارس را ببینیم". مشاهده شد که به زبان انگلیسی نام خلیج فارس، (Persian Gulf) است. بعد اظهار داشت "نام جزیره «بوموسی» را ببینم، اگر بوموسی باشد معلوم می‌شود عربها حرفی برای گفتن دارند ولی اگر بوموسی نوشته شده باشد قطعاً این نام، فارسی است". پس از ملاحظه معلوم شد به انگلیسی «بوموسی» نوشته شده است که کلمه‌ای فارسی است.

نقشه‌های جغرافیایی لوله شده دیگر از مجموعه‌های ارزشمند کتابخانه است. تعداد قابل توجهی از نقشه‌ها مربوط به کتابخانه شماره ۲ است. آمار آنها در جدول شماره دو آمده است.

قباله‌ها و اسناد تاریخی نیز از مجموعه‌های ارزنده سندی کتابخانه محسوب می‌شود.

در خرید نقشه برای کتابخانه شماره ۲ سعی شده که نقشه‌های راجع به ایران از زمانی که وجود داشته است (از اواسط دوره صفویه) تهیه شود. این کتابخانه

همچنین دارای نقشه‌هایی راجع به شرق و دنیای اسلامی می‌باشد نقشه‌ها شامل نام قدیم شهرها و محدوده کشور می‌باشد. تعداد نقشه‌ها محدود است. کتابخانه شماره ۲ دارای تعداد اطلس می‌باشد. مانند اطلسهای عمومی و اطلسهای جغرافیایی دنیا.

جدول دو - نام و اندازه نقشه‌های موجود در کتابخانه مجلس شورای اسلامی

ردیف	نام نقشه	اندازه	ردیف	نام نقشه	اندازه	ردیف	نام نقشه	اندازه
۱	نقشه تاشان	۷۰×۱۰۰	۳۳	نقشه آسیا سیاسی	۷۰×۱۰۰	۶۲	نقشه تهران	۶۹×۹۹
۲	نقشه آسیا	۷۰×۱۰۰	۳۴	تهران هراز	۶۹×۱۰۰	۶۳	نقشه تهران	۹۱×۶۰
۳	نقشه کرمانشاه	۴۹×۷۰	۳۵	تهران شمال	۶۰×۹۰	۶۴	نقشه اهواز	۶۰×۹۰
۴	شاهرود - دامغان	۵۹×۸۸	۳۶	تهران	۷۰×۹۹	۶۵	استان مرکزی	۶۹×۱۰۰
۵	زنجان	۶۰×۹۰	۳۷	تهران	۷۰×۹۹	۶۶	البرز غربی (گیلان)	۶۹×۹۰
۶	زاهدان	۵۸×۹۰	۳۸	جهان	۶۹×۱۰۰	۶۷	بازار تهران	۶۹×۱۰۰
۷	شیراز	۶۱×۹۰	۳۹	خراسان	۹۰×۶۰	۶۷	آمریکا	۶۹×۱۰۰
۸	تبریز	۶۰×۹۰	۴۰	اروپا	۶۹×۱۰۰	۶۹	دریای خزر	۹۷×۱۶۹
۹	تهران به اروپا	۶۹×۹۹	۴۱	جهان	۱۰۰×۱۳۷	۷۰	تاریخ شاهنشاهی ایران	۱۰۰×۷۴
۱۰	رشت	۶۹×۱۰۰	۴۲	استان همدان	۷۰×۱۰۰	۷۱	مرو	۵۷×۸۰
۱۱	خیج فارس	۱۰۰×۱۳۷	۴۳	کرج	۷۱×۶۸	۷۲	هرات	۵۷×۸۰
۱۲	آمریکای جنوبی	۹۹×۷۰	۴۴	همدان	۶۹×۱۰۰	۷۳	ایران	۱۲۵×۱۰۷
۱۳	لندن	۷۰×۱۰۰	۴۵	یزد	۷۰×۱۰۰	۷۴	استرآباد	۸۰×۵۷
۱۴	آلمان شرقی و غربی	۷۰×۱۰۰	۴۶	رم	۶۴×۵۸	۷۵	ادریسی	۹۳×۲۰۰
۱۵	مشهد	۵۹×۹۰	۴۷	ایران	۵۸×۸۸	۷۶	جهان نمای نظامی سیال	۷۵×۹۰
۱۶	استرالیا و اقیانوسیه	۷۰×۱۰۰	۴۸	تهران	۱۴۳×۱۳۸	۷۷	امپراطوری ایران	۵۵×۷۳
۱۷	کرمانشاه	۵۸×۹۶	۴۹	باوراما	۱۱۷×۱۵۴	۷۸	کره زمین	۵۹×۶۰

۵۹×۶۰	کره زمین	۷۹	۵۹×۸۹	شوروی	۵۰	۷۰×۱۰۰	ایران	۱۸
۵۰×۷۰	کره زمین	۸۰	۸۸×۵۸	سمنان	۵۱	۱۰۰×۱۴۰	اسلام در جهان	۱۹
۷۲×۹۰	کره زمین در دو نیم کره	۸۱	۴۹×۵۸	افغانستان	۵۲	۴۳×۶۰	بغداد	۲۰
۷۵×۸۵	شاکران	۸۲	۷۰×۱۰۰	آمریکا	۵۳	۹۲×۱۴۰	اروپا	۲۱
۶۴×۸۷	خوی	۸۳	۵۰×۷۰	آسیا، آمریکا جنوب	۵۴	۷۰×۱۰۰	خاورمیانه	۲۲
۷۶×۸۶	آرج	۸۴		شمال اروپا، ایران		۱۰۰×۱۴۰	اصفهان بزرگ	۲۳
۷۱×۹۱	باقر و بیابانک	۸۵		افریقا، آسیا		۶۹×۹۹	البرز شرقی (مازندران)	۲۴
۷۳×۸۶	سهن آباد	۸۶	۹۹×۶۹	پاکستان	۵۵	۵۲×۹۱	ایران	۲۵
۶۸×۹۰	تهران	۸۷	۶۹×۹۹	افغانستان	۵۶	۴۹×۷۰	اصفهان	۲۶
۸۶×۱۰۷	دارالسنه تبریز	۸۸	۶۹×۹۹	هند	۵۷	۶۹×۵۰	مشهد	۲۷
۹۹×۱۲۴	آذربایجان	۸۹	۶۹×۹۹	عراق	۵۸	۶۹×۵۰	فارس و شیراز	۲۸
۹۸×۱۳۸	ایران	۹۰	۶۹×۹۹	ایران	۵۹	۱۰۰×۶۹	اصفهان	۲۹
۱۰۱×۱۳۰	نقشه جهان	۹۱	۴۹×۷۰	برجم کشورهای جهان	۶۰	۵۰×۷۰	ایران	۳۰
۹۹×۱۲۴	آذربایجان	۹۲		آسیا		۶۰×۹۱	سیستان و بلوچستان	۳۱
۹۸×۱۳۸	نقشه ایران	۹۳	۷۱×۱۰۷	نقشه	۶۱	۷۰×۱۰۰	نقشه قم	۳۲
۱۰۰×۲۲۹	تهران	۹۶	۱۰۱×۱۳۰	افریقا	۹۵	۱۰۱×۱۳۰	جهان	۹۴
۹۸×۱۰۲	ایران	۹۹	۹۱×۱۰۶	تهران	۹۸	۹۰×۱۱۳	تهران	۹۷
۵۷×۸۰	تبریز	۱۰۲	۱۰۰×۷۴	تاریخ ایران	۱۰۱	۱۰۰×۲۲۹	تهران	۱۰۰
۶۳×۴۵	ایران و عراق	۱۰۵	۱۰۱×۱۳۰	آمریکای شمالی	۱۰۴	۹۹×۱۰۷	ایران	۱۰۳
۷۳×۵۶	تهران	۱۰۸	۷۶×۵۱	آلمان	۱۰۷	۷۰×۱۰۰	تاریخ ایران	۱۰۶
۱۰۰×۷۰	ایران	۱۱۱	۱۰۰×۷۴	تاریخ شاهنشاهی ایران	۱۱۰	۵۷×۸۰	بغداد همدان	۱۰۹
۴۶×۸۹	زریکه	۱۱۴	۱۰۱×۱۳۱	آمریکای جنوبی	۱۱۳	۱۴۹×۱۵۱	ایران	۱۱۲
۴۹×۹۸	صنعتی انسان	۱۱۶	۳۲×۴۴	شاه اصفهان			عکس درب مسجد	۱۱۵
۷۰×۱۰۰	چهار عدد عکس	۱۱۹	۵۱×۶۴	تصویر	۱۱۸	۵۱×۶۴	مینیاتور	۱۱۷

شماره های نمبری	شاهزاده نورالدین	جای قدیم				
۱۲۰	* فیاله ازدواج	۹۶×۶۴	۱۲۱	بیانیه نمایندگان دوره چهارم	۳۳×۴۲	۱۲۲ * کوههای زاگرس لرستان
۱۲۳	* آفریقا	۱۰۰×۶۹	۱۲۴	* خاور نزدیک	۱۰۰×۷۰	۱۲۵ * جهان
۱۲۶	* ایران	۱۰۰×۶۹	۱۲۷	* تهران بزرگ	۶۷×۱۰۰	۱۲۸ * تهران
۱۲۹	* تهران	۶۷×۱۰۰	۱۳۰	* تهران	۱۰۰×۶۷	۱۳۱ * تهران
۱۳۲	* ایران دو نکه	۱۰۰×۶۷				

۳- خاتمه

اهمیت اسناد در نظر بزرگان کشور و فرهیختگان فرهنگی کم تر از مجموعه کتب و نسخ خطی نیست آقای دکتر حبیبی در این باره می گوید:

«مسئله اسناد اصلاً یک مقوله کاملاً جدا و باز مهم است که اینجا حتی بنظر می رسد که از این به بعد، کتابخانه مجلس با موقعیت مستقلی که پیدا می کند، مجلس حتی می تواند، با آن قرار داد ببندد و در حقیقت مجلس شورای اسلامی برای منظم کردن و مدون کردن اسناد گذشته و انتشار آنها قرار داد تحقیقی با کتابخانه ببندد و پول حسابی هم بدهد و نه اینکه از بودجه ریالی خود کتابخانه این کار بشود زیرا که یک تحقیقی است که مال کشور است، مجلس، قوه مقننه کشور است، و قوه مقننه کشور باید از کتابخانه مجلس بخواهد که آنها را نظم و نسق بدهد. برای آینده هم باز من فکر می کنم که باید یک طراحی جدی بشود برای اسناد کشور، صرفنظر از اسنادی که مربوط به مجلس شورای اسلامی است و بقیه اسناد یک ترتیب داشته باشد البته خارج از حوزه نگهداری اسناد در سازمان اسناد ملی - اسناد مهم در مجلس بازگردآوری و نگهداری بشود از جهت اینکه بهر حال یک قوه قانونگذاری بسیار مستغنی هست. برای اسناد گذشته مجلس هم بایستی برایش چند تا

برنامه تحقیقی گذاشته بشود. اسناد دوره مشروطیت از ارزش بالایی برخوردار است که تعداد زیادی از اطلاعات گردآوری شده آنها را با طبقه‌بندی‌های مختلف متفاوتی می‌توانیم داشته باشیم. بعضی از این کتابهای نفیس واقعاً بصورت سندی و حتی مجموعه موزه‌ای هستند.

وی همچنین اضافه می‌کند:

بنظر من آلبومهایی که بیش از ۲۰۰ عدد اینجا هست اینها یک اطلاعات با ارزشی را به ما می‌دهد و عکسهایی که در مورد بناهای ایران هست. بعضی از این بناهای تاریخی متأسفانه از بین رفته و ویران شده‌اند یا صورت اصلی‌اش را ندارد و به اصطلاح عکاسی، دیگر نور ندارد. ما به هر حال با این عکسها می‌توانیم متوجه گذشته بناها باشیم. دروازه‌های تهران مثلاً در حال حاضر وجود ندارد. ولی می‌توان دروازه‌ها را بازسازی کرد حال ممکن است که فرض کنیم در یک منطقه‌ای یا محلی شهرداری تهران بخواهد که این دروازه‌ها را به عنوان اثر تاریخی بازسازی بکند یا حتی بعضی از این دروازه‌های مناطقی که در گذشته وجود داشته مثلاً دروازه دولت - یا سر در الماسیه را. ما اگر در ابتدای خیابان باب همایون این سر در الماسیه را دوباره بسازیم ممکن است برای جهانگردی مفید و ساختن آن خوب باشد و یکی از جاهایی که این اسناد تاریخی وضع آن دوران را نشان می‌دهد کتابخانه مجلس است. یک تعداد زیادی هم عکسهایی است که مربوط به زندگی اجتماعی کشور و گذشته است که ما آن را در کتابخانه مجلس شورای اسلامی داریم که قاعدتاً خود مجلس یا کتابخانه مجلس می‌تواند در این مورد تحقیق بکند و انتشار دهد منتها چون تعداد آنها زیاد است و سرمایه قابل توجهی هم می‌خواهد بعضی از آنها را با مشارکت ناشرانی که علاقه‌مند به این کارها هستند و در زمینه خاص کار می‌کنند کتابخانه می‌تواند با آنها مشارکت داشته باشد.^(۷)

همانطور که بیان شد کتابخانه مجلس گنجینه‌ای است که حاوی گرانبهارترین اسناد موجود در کشور است و این علاوه بر نسخ خطی کمیاب و ارزشمندی است

که در کشور و حتی در دنیا نمونه و نظیر ندارد. مجموعه‌هایی از نامه‌ها، فرمانها، قراردادها، اسناد مالی قبالات، وقفنامه‌ها در این کتابخانه وجود دارد که بعضاً در صندوق‌ها و قفسه‌های ویژه نگهداری می‌شود. از مشکلات عمده و عمومی نگهداری و حفاظت اسناد کتابخانه مجلس، کمبود فضا، دور بودن فضاهای نگهداری از هم، شیوه نگهداری، عدم سازماندهی، نبودن نظام اطلاع رسانی، و بالطبع بی‌خبر بودن نمایندگان مجلس و محققان از این مجموعه عظیم است که برای همه این موارد باید تدبیر لازم اندیشیده و به‌مورد اجرا گذاشته شود.

در مورد کمبود فضا، در دوره پنجم عمر کتابخانه مجلس که از اواسط سال ۱۳۷۴ شروع می‌شود و در طی این دوره کتابخانه صاحب اساسنامه قانونی، آئین‌نامه‌های مالی، اداری، تشکیلاتی لازم، ردیف بودجه مستقل و هیئت امنایی قوی گردید و بودجه نسبتاً خوبی به آن اختصاص یافت، تلاش‌هایی صورت گرفت. برای گسترش فضای کتابخانه مقرر شد که مکانی مجزا و مستقل برای کتابخانه مجلس در نظر گرفته شود. در دو جلسه هیئت امنای کتابخانه (دوم و سوم) زمین مشخص، بودجه عمرانی تعیین و حتی فاز صفر به مشاور داده شد. اما بدلیل وضعیت مالی کشور با آنکه همه این موارد، مصوب هیئت امنای کتابخانه بود ولی کمیسیون تلفیق مجلس از تصویب آن خودداری کرد.

در عین حال راه‌های دیگری نیز برای رفع مشکل فضا مد نظر قرار گرفت که از آن جمله می‌توان به دو مورد اشاره کرد اول گرفتن ساختمان کمیته امداد واقع در ضلع جنوبی کتابخانه برای گسترش فضای کتابخانه و دوم طراحی و اجرای نظام قفسه‌های متحرک که در حال اجرا است.

برای حفاظت از مجموعه اسناد کتابخانه مذاکراتی با شرکت‌های فنی صورت گرفته است.

سازماندهی اسناد، کار حجیم، زمان‌بر و پرهزینه است که مقدمات آن توسط کتابخانه انجام شده و قرار است گروهی به سازماندهی آن پردازند. طبیعی است که

برای اطلاع رسانی و اشاعه اطلاعات، سازماندهی مواد شرط مقدم است، برای رایانه‌ای کردن این مجموعه عظیم باید طرح جامعی در نظر گرفته شود زیرا در این کتابخانه، علاوه بر اطلاعات کتابشناختی، اطلاعات متنی و حتی تصویری وجود دارد و باید از نرم‌افزارهایی استفاده شود که در آینده جوابگوی همه نیازهای اطلاعاتی کتابخانه باشد.

فهرست منابع

۱. نهج البلاغه، ترجمه دکتر سید جعفر شهیدی، تهران، انتشارات علمی فرهنگی، ۱۳۷۴.
۲. عاقلی، باقر، کتابخانه مجلس شورای اسلامی و اسناد موجود در آن (۱۳۷۴) در کتاب مجموعه مقالات سمینار هفتادمین سال افتتاح رسمی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، تهران، کتابخانه مجلس، صص ۳-۱۰۲.
۳. کتابخانه در آئینه سال ۱۳۷۵، جزوه با تکثیر محدود، ص ۴۹.
۴. تاریخچه کتابخانه مجلس، اولین کتابخانه رسمی کشور، تهران، کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۴، ص ۷۹.
۵. همان، ص ۳۸-۳۷.
۶. فدایی عراقی، غلامرضا، ۱۳۷۷، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس، در کتاب مقالاتی پیرامون کتابخانه‌های مجالس دنیا، تهران، کتابخانه، موزه مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.
۷. فدائی عراقی، غلامرضا، بررسی تاریخی کتابخانه، موزه و مراکز اسناد مجلس شورای اسلامی و ارائه طرحی جهت بهینه‌سازی آن، پایان‌نامه دکتری، تهران، ۱۳۷۷.

Portrait of Mirza 'Ali Asghar Khan
Aminu's-Saltan, by *Musavvirul-Mulk*
 From No. 51 of the illustrated monthly *Sharifat* of Oct.-Nov. 1900

میرزا امین‌الدین

۳۶

Spontaneous conversion of a *Mulla*
 from the *Sharifat*, 1900, No. 51, Vol. 2, pp. 36-37. Collection: Library, Ministry of Culture, Tehran

سر شکر چینه‌ها صفا مظنیر الما عجبی

بگفتم فوننه فرانس سلسله را مسیحی

یونس شبلی

از آه قیامت در کبر رقیبنا

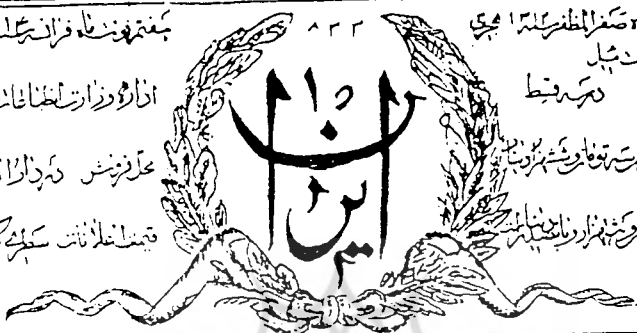
از آه در آرزو از خطانا نازان آرزو همایون

سایبان طهارت تو نواز شمشیر بر زمین

عذر فریض در دوازده الطباعه و کرب

در کجای ستمها و کینه‌ها در این شهر کینه

قیامت غلغله نانت سگینه یکم هزار و بیست

اخبار کبکی از روی همایون

چنانکه در نثر و نیک اشعارت با درون
دو چشمه در و از دم شعر بحر بحر نام کیم
با احتشام بندگانا علی حضرت اقدس
همایون صاحبقران خلیف الله تعالی سلطنت
از ما حقر انبیا غیر ما انما هم خیر الیه
فرموده تشریف فرمای قره اور است شایسته
دوشیبه را آماجاست فرموده از انجا به
شهرستانک و قصر سلطنتی آنها زمین
قدیم از آله داشتند پیر از چهار شب
وقتی که دشمنان کعبه عزیمت کعبه فرمودند
دوشیبه فرزند کعبه مضر برخام موکب
پهلوئی حار بود آن کعبه عزیمت از آید بر
فرمودند ستم شهر ساحتهای فریه
بشرف نزول موکب مسعود شرف بود
از انجاسای کردن آن کعبه (کعبه دادند)
و پس از دوشیبه از آن در این منزل روزی
یکشنبه بیستم تشریف فرمای حسینی
کلابه داشتند

محمد خاها از آن سبکی صفایا در همانجا
شاهنشاهی بداند انام دولت و سکون
قرین کالقریبه سلامت سرودن خواطر
خود سبب مظاهر مبارک غالباً بمحضه
مقام رویا بل اسود سلطنتی شمول است

و از فرار معلوم پس از یله و هفت افادت
خسرو از در کلابه داشت عربیت ماوردت
بشهرستانک خواهند فرمود
جناب مستظلیا شرفا بجد و کبر لرحمت
پنزد که این سفر یکبار به ملتزم کتاب
همایون علیه و پسوستر بجملا بیاید فاته
فصلنامه کتاب در کتب شیخول می کنند
این ایام بود که در کلابه
سوق قانوقه را با بیت نامیدند
ایستادان کبکی که در کلابه
علیه ایران سوگند شده با کذب و آری
میشود مگر اینکه معلوم شو که در هر روز
والدین ناو الادو تمهید خارجات اقران
مولود نیز اجنبی شده خواهد شد
ایستادان کبکی از یاد تفرخا که کدغای
ایران سوگند شده باشند بکتاب بلوغ سن
نه شد حق تحسین تا بیت این زندا
خواهند داشت واستغای آنها بیاید
خواهند شد
(بند ششم) هر کس از ریشه غار کعبه
داخل نامیده و کعبه علیها ایران شود اول
نابلیست و رشده شده باشد تا نباجرا
سو الیاد و کعبه نغمه از غار ایران افادت
کرده باشد تا نشان در نامت است خرد
محکم بحضات باقر بری از نظام باشند
ندا بسودر سادت شاهانده نبیا لازم ندیم
کرده تحسینا تیار تا بیت ایران نا

بیت الیاد کنند
(بند ششم) هر کس از ریشه غار کعبه
شرط افادت در خاک ایران را بطوریکه
در ماده نور کعبه است بعمل نیاید
استغای نامیت دولت علیها ایستاد
در مشهور تک دولت علیه شایسته
آنان بیست و نه با استغای بنامیت
دولت ایستادان قبول خواهند شد
(بند ششم) کلبه از کلبه ایران
خواهد خودشان و خواه بدرا نشان
باید نامیت کرده باشند بخوانند
بنا بیت امسکیت خود رجوع نمایند
بدون ایفای شرط معتزله بجز استغای
قبول خواهند شد
ایستاد ششم از شهر ایران آنان که
نازنان غار کعبه از دواج کرده باشند
ز نهای انقطاع بنا بیت ایران اینست
شومر تابع خواهند بود و رسد از نظایر
ناقوت شوهر اگر نه با خواهند نامیت
است رجوع نمایند نجا خواهند بود
(بند هفتم) زنان که در بنا بیت غار
در قید رجعت تبعه دولت غار کعبه
هستند خاک آنها بنا بیت ایران
قبول میشود مگر آنکه با نشان شوهر
خود نشان با شرایط معتزله بنامیت
دولت علیه ایران داخل شوند
ایستاد ششم از شهر ایران کبکی که

در روز آینه نوبه دولی مار کسه
و حقه هه روره پنج بیرده
محل فروش چاپخانه (مرکز کورس) (ک)
(در خیابان علاء الدوله) (ک)

بیت شده دویم حسان الآریں ۱۳۰۰
مطابق مضمون اول شاه ایران
(۱۳۰۲ - ۱۳۰۱ - ۱۳۰۰)
(بیت ایوبی در سامن - تهران) (۱)

خلاصه الحوادث

مرکز هند و هند و چهارم

۱۳۰۲ - ۱۳۰۱

مرکز هند و هند و چهارم و اعلان جنگ و اصلاح دولت و سات رانده اداره روز نامه خلاصه الحوادث برشده کمال آتیل طبع و نشر حرمه در

افغانستان

روز نامه های انگلیس هندوستان چنین میگوید
که نواب امیر جدید افغانستان در مواظبت
و مراقبت در انتظام امور عسکریه میگذرد لشون
حاضر و کلب افغانستان در رسان صلح مرکب از
هفتاد هزار نفر و سایر مسلم بنزد امیر است
لشون حاضره را از تلنگشای بلخ بیره میک
جمله نماید

انتیل

یک رهن زلزله مجدداً در حدود آنتیل افتاد
آلده و آنچه از این و عسارت مر جزیره سن
و نی باقی مانده بود از این حادثه جدیده ممرض
و بایده گردید
در همین بل از حلات زلزله آب مر با خود را
از ساحل غرب بلخد فرغ کار میکنند مانند
فیژاری در میان او با توکف نموده مد از چند
لحظه بمحل خود مراجعت نمودند و موافق حسن
عامه طبعی چنین تصور میشود که وقوع این
حادثه بواسطه ایجاد دهانه آتش فتان تحت
البحری میباشد زیرا که مد از شانصد ساله
غریبه الخلاب و تیسری مر آب دریا مشاهده شد

بدین طور که دریا آب کل الزوده هده النوع
کذبات مختلفه در آن دیده شد و سطح دریا
از انشاء مائیهای مرده و نیم بخته بوفیده
سکریه
لاک از مرور و فده و حادثه چشمه های آب گرم
از دریای فاده
عبده عده طبعی بر است که جزیره سن
و سن هتا غربی معلوم و بندهم خواهد گردید
زیرا که پایه آن بواسطه سخاوت آتیم کسند و
بنیاد آن حتی گردید
شک بواسطه بروز حوادث متوالها راه هم جزیرا
بیش گرفت بمقاصد دیگر راه سهار عده مد

پاریس

بواسطه بستن کلاس و مدارسیکه متعلق بروماه
روحانین بود جمعی بحال فاده که بر سه
دولت زحمت امتدع نموده بعضی ترضات لمانه
در این عکله اضلال بیروت باره مخالفت
الحاق بند ولی از حسن مراقبت بیسن و
مستحقین باره اعداضی در وضع امور رح
مدد و انتظام شهر بر قرار بود